

Pokret ili *čin izbijanja istinitog i egzaktnog svijeta*

Prema M. Merleau-Pontyju tijelo u pokretu dovodi do izbijanja istinitog i egzaktnog svijeta¹. Pokretati tijelo znači nastavljati ga, i pritom zahvaćati sve ono što ga okružuje. Samo tijelo nije pokretno niotkud; ono je tijelo pokretano odasvud. Tijelo u pokretu (dis)kontinuiranim je utjelovljenjem "bitka u svijetu" ili "pažljivosti prema životu"² - svijesti koju stječemo o pokretima koji nastaju u našem tijelu. Prema Bergsonu, tijelo je trenutačan prekid u postajanju svijesti; imati tijelo znači imati "sadašnost" - konstituirati se u (dis)kontinuiranom nizu "sada". Senzorno-motorički procesi izražavaju uzajamnu orijentaciju, ali i djelovanje - između tijela i relacijske geografije pokreta. Refleks i percepcija - rastvaraju se u smislu situacije, ne postavljajući pritom objekt spoznaje - modalitetima su "predobjektnog gledanja"³. Tijelo i pokret nisu samo relacija, već i situacija, tj. nalaze se u odnosu situacijske geografije percepcata i afekata. Merleau-Ponty određuje tijelo kao vozilo bitka u svijetu - dok imati tijelo znači spajati se sa relacijskom, kao i situacijskom geografijom, te biti u njoj neprestano angažiran. Postojanje "osjetilnih organa", tijela kao takvog, usporedivog sa tijelima drugih - pretpostavlja da svaki od momenata pojedinačnog iskustva prestaje biti integriranim, jedinstvenim totalitetom posredstvom kojeg bi pojedinosti postojale samo kao funkcija cjeline; tijelo postaje anagramom ukrštavanja mnoštva kauzalnosti, mnoštva tijela kao takvih - anagramatskih. Prema Merleau-Pontyju - biti svijest ili biti iskustvo znači iznutra komunicirati sa svijetom, tijelom i drugima, biti s njima umjesto biti pokraj njih⁴.

Tijelo je nepodijeljeno između vlastitih organa čiji se položaj (s)poznaje pomoću tjelesne sheme ili načina izražavanja tijela u svijetu; prema dinamičkoj tjelesnoj shemi organi nisu međusobno raspoređeni, već su umotani jedni u druge. Dinamizam prostornih osjeta proizlazi iz dinamizma prostornosti situacije. Tjelesni i vanjski prostor tvore jedinstveni prostor - budući da tijelo nije u prostoru, već nastavlja prostor. Prostornost tijela ispunjava se u akciji. Pri konkretnom pokretu - pojedinac je svoje tijelo, a svoje je tijelo mogućnost određenog svijeta, kao i činjenje toga svijeta mogućim. Merleau-Ponty određuje tijelo kao "motorički projekt", "motoričku intencionalnost" - posredstvom koje svaki pokret ima vlastitu pozadinu, a ta pozadina zajedno s pokretom tvori "moment jednog jedinstvenog totaliteta"⁵. Pozadina pokreta nije predodžba povezana s pokretom; ona je imanentna pokretu kao takvom čineći ga u svakom trenutku živim - time se uvodi razlikovanje apstraktnog i konkretnog pokreta; pozadina konkretnog pokreta je dani svijet, dok je pozadina apstraktnog pokreta konstruirana:

1 Maurice Merleau-Ponty, *Fenomenologija percepcije*, Sarajevo, Veselin Masleša, Svjetlost, 1990, str. 77.

2 Maurice Merleau-Ponty, *Fenomenologija percepcije*, str. 105.

3 Maurice Merleau-Ponty, *Fenomenologija percepcije*, str. 106.

4 Maurice Merleau-Ponty, *Fenomenologija percepcije*, str. 124.

5 Maurice Merleau-Ponty, *Fenomenologija percepcije*, str. 139.

"Apstraktan pokret dubi u punom svijetu, u kojem se odvijao konkretan pokret, zonu refleksije i subjektivnosti, on superponira fizičkom svijetu jedan virtualan ili ljudski prostor. Konkretan pokret je centripetalan, dok je apstraktan pokret centrifugalan, prvi se događa u bitku ili u zbiljskom, drugi u mogućem ili ne-bitku, prvi prijanja uz danu pozadinu, drugi sam prostire svoju pozadinu. Normalna funkcija koja omogućuje apstraktan pokret je funkcija projekcije, kojom subjekt pokreta pred sobom udešava slobodan prostor, gdje ono što prirodno ne postoji može uzeti privid egzistencije"⁶.

Razlikovanje konkretnog pokreta i apstraktnog pokreta - razlikovanje je unutar sklopa operativnog teatra tijela - anatomije Postajanja i one postojanja. Anatomija Postajanja održava se ukoliko se pronade više načina da tijelo bude tijelo, više načina da pokret bude pokret. Kretanje iziskuje sposobnost uspostave granica, smjerova, silnica, perspektiva - organizacije svijeta prema projektima trenutka kojima se preokreće prirodan odnos tijela i geografije spram intersenzornog jedinstva. Pokret nije misao o pokretu; tjelesni prostor nije predočeni prostor - pokrete izvodimo u prostoru koji nije lišen odnosa spram njih, već koji je za pokrete vezan specifičnom relacijom - pokret i pozadina tvore jedinstvenu cjelinu. Upravo stoga, tijelo nije u prostoru, kao ni u vremenu - ono nastavlja vrijeme i prostor. Tijelo ne misli prostor i vrijeme - ono pripada prostoru i vremenu - obuhvaćajući ih. Imati tijelo moguće je ne samo kao niz zbiljkih položaja, već i kao niz otvoren beskonačnosti ekvivalentnih položaja u drugim orijentacijama. Dinamička tjelesna shema upravo je niz ekvivalencija posredstvom kojih se različitost motoričkih akcija može transponirati. Motoričnost daje smisao; pokretljivost je primarna sfera nastanka smisla svih značenja; tijelo je ono koje "hvala" i koje "shvaća" pokret. Prostornost tijela način je na koji se tijelo realizira kao tijelo:

"Ali ja nisam pred svojim tijelom, ja sam u svom tijelu, ja sam svoje tijelo. Mi ne kontempliramo samo odnose odsječaka svoga tijela i korelacije vizualnog i taktilnog tijela: mi smo sami oni koji držimo na okupu ove ruke i ove noge, oni koji ih ujedno vide i dotiču. Tijelo je djelotvoran zakon svojih promjena"⁷.

Upravo je taj "djelotvoran zakon svih promjena" uvjet mogućnosti nove upotrebe vlastitog tijela, reorganizacije tjelesne sheme, ili niza motoričkih, kao i percepcijskih akcija koje se iznova integriraju u novom senzorno-motoričkom entitetu. Poput sna, pokret nije modalitetom svijesti ili volje, već predstavlja jedno "egzistencijalno ne" - čija se metamorfoza oživotvoruje posredstvom

6 Maurice Merleau-Ponty, *Fenomenologija percepcije*, str. 140.

7 Maurice Merleau-Ponty, *Fenomenologija percepcije*, str. 183.

tijela. Tijelo u pokretu izražava totalnu egzistenciju - zato što se ona u njemu ostvaruje, neprestano utjelovljuje. Tijelo se odlikuje preuzimanjem misli drugoga pomoću pokreta, refleksijom u drugom, moći da se misli prema drugom vlastitim kretanjem ili uspostavom gestualnog značenja koje konstituira jedno izvjesno polje okružujuće akcije. Svojim se tijelom opaža se i razumije drugoga; smisao takve geste nije iza nje, već se dinamički rasprostire u samoj gesti. Anagamatsko tijelo - ono je koje u neograničenom nizu diskontinuiranih akcija usvaja značenjske jezgre koje dinamiziraju i preobražavaju njegovu tjelesnu shemu spram sheme Postajanja. Problem tijela - kojim otpočinje, ali i ne završava pokret kao takav je - što sv(ij)e(t) u njemu prebiva. Prema Waldenfelsu, tijelo pokazuje sebe u prepletenosti i odvojenosti od vlastitog tijela, u asimetričnom prepletanju jednog u drugom u kojem se jedan širi prema drugom. Prema Waldenfelsu, srećemo stranca u sebi kroz "tjelesnu autoreferencijalnost" koja se otkriva kao povlačenje od vlastitog sebstva. Tjelesnost znači - "ja sam ja samo kao drugi". Sebe mogu obuhvatiti samo izmičući sebi (Waldenfels, 2002: 12). Singularnost izvedbe nadaje se u akciji, kao i svijesti o dijeljenoj tjelesnosti; su-organizirajućim tjelesnostima posredstvom kojih se singularno (pro)izvodi kao pluralno i pluralno kao singularno.